

"Történeti épületkutató" szakirányú továbbképzési szak képzési programja (KP)

(A szaklétesítés szabályait leíró 10/2006 OKM rendelet 4.§ (3) szerint)

A szak bemutatása:

Az épület, mint szellemi alkotás, a múlt építészeti alkotó módszerének és építési gyakorlatának tanúja a leghitelesebb dokumentuma a történeti építészetnek. Az épület térszerkezetéről, anyagairól és szerkezeteiről szerzett ismereteink hozzásegítenek az alkotás folyamata megértéséhez, az épület értékeinek megismeréséhez, az értékek fenntartásának biztosításához és a helyreállítás szakszerű és hiteles előkészítéséhez, megtervezéséhez és kivitelezéséhez. A történeti anyagtani és szerkezeti vizsgálatok eredményei segítik a beavatkozások során alkalmazott anyagok helyes kiválasztását és a történeti szerkezetek élettartamának meghosszabbítását.

A képzésre felvételt az az építészmérnöki, építőmérnöki, restaurátori, régész és művészettörténész valamint tájépítész MSc vagy azzal egyenértékű diplomával rendelkező szakember nyerhet felvételt, aki Magyar építészettörténetből, A műemlékvédelem elméletéből és gyakorlatából, valamint A történelem forrásai és segédtudományai (műszaki végzettségűek) c. tárgyakból illetve Építési ismeretek c. tárgyból (bölcészettudományi diplomával rendelkezők) sikeres felvételi vizsgát tett. A felvételi vizsga alól mentesül a műemlékvédelem szakirányú továbbképzésben résztvevő és ott oklevelet szerzett műszaki végzettségű, illetve műemléki szakértői diplomával rendelkező bölcész végzettségű szakember.

A képzés 4 féléves, melynek során, félévenként 120 kontaktóra, illetve 30 kreditpont értékű tárgyat kell teljesíteni. A képzés során a műszaki végzettségűek ("M") és a bölcész végzettségűek ("B") tanterve kismértékben eltérő kiméretben tartalmazza az ismereteket az előtanulmányokban található különbségek kiegyenlítése céljából. A képzés részét képezi a legalább nyolc hetes szakmai gyakorlat, amelyet a hallgató az I. évfolyam elvégzése után legalább 4 hét kiméretben, illetve az abszolutórium megszerzésének feltételeként, további 4 hét időtartamban teljesít. A 2. gyakorlati időszak előkészítéseként elkészítendő egy konkrét épületre kidolgozott kutatási engedély és kutatási terv, valamint a gyakorlatot lezáró kutatási beszámoló. A szakmai gyakorlat csak a Tanszék által akkreditált épületkutató felügyelete mellett teljesíthető. A szakmai gyakorlatról a gyakorlatvezető a hallgató munkáját értékelő jelentést, illetve a hallgató részletes beszámolót készít, melyet a II. évfolyamra történő beiratkozáskor, illetve az abszolutórium megszerzésekor kell a szak vezetőjének benyújtani.

A képzés szakdolgozat elkészítésével, elméleti és gyakorlati államvizsga sikeres letételével zárul. A szakdolgozat tartalmával igazolnia kell a jelöltnek, hogy elsajátította a képzés során oktatott ismereteket és azokat alkotó módon képes alkalmazni. Javasolható, hogy a szakdolgozat témája a 2. gyakorlati időszakhoz elkészítendő kutatási engedély és kutatási terv, illetve a gyakorlatot lezáró kutatási beszámoló továbbfejlesztése, végleges kidolgozása legyen.

A tanulmányok lezárása során az abszolutórium megszerzésének feltétele a történeti épületek roncsolásos és roncsolás-mentes kutatásának elméleti ismereteiből, valamint a "Kutatási terv és kutatási dokumentáció készítésének szabályai" c. tárgyakból szigorlati vizsga letétele a kijelölt államvizsga bizottság előtt. A szigorlat részeként gyakorlati feladatként egy emléken kijelölt, legfeljebb 3 óra alatt elvégezhető, kutatási feladat végrehajtását kell bemutatnia a jelöltnek.

A képzés diploma kiadásával zárul, amelyben a jelöltek egységesen „TÖRTÉNETI ÉPÜLETKUTATÓ” címet nyernek. A képzés létesítésének kifejezett célja, hogy a jövőben jogszabály intézkedjen arról, hogy kutatási engedélyt csak azok kaphassanak, akik e képzés eredményeképpen ilyen jogosultságot szereztek.

a) a képzési és kimeneti követelmények alapján kidolgozott tanterv és tantárgyi programok:

Alapismeretek (18-28 kredit)

Történeti épületszerkezettan I-IV.

A 4 félév során szisztematikusan és tipologikusan mutatjuk be a középkori, újkori és 19. századi legfontosabb szerkezeteket, mint a falazatok, nyílászáró szerkezetek, homlokzatképzés, tüzelőberendezések, A történeti szerkezetek megismerése során felhívjuk a figyelmet az egyes korszakokra jellemző megoldásokra, így segítve a krono-tipológiai elemzés szabályainak az elsajátítását.

Történeti tartószerkezetek I-II.

2 félév programjába sűrítve mutatjuk be tipologikusan a középkori, újkori és 19. századi tartószerkezeteket, mint a függőleges és vízszintes teherhordó szerkezetek, fedélszékek, lépcsők, áthidalók.

Történeti tervezésmódszertan I-II.

A középkori, újkori és a 19. századi tervezési módszerek bemutatása az épületek szerkezetének és térformálásának, valamint homlokzatképzésének jobb megértése érdekében.

Építési anomáliák felismerése szemrevételezéssel

Az építési anomáliák nem csak az építési hibák felismerését segítik, hanem igen gyakran az átépítések, toldások árulkodó jelei is. Összefoglalva bemutatjuk azokat a legfontosabb szerkezeteket, jellemző épületrészleteket, amelyeknek a szabályostól eltérő formai és/vagy szerkezeti kialakítása a periódusváltásokat jelző beavatkozás helye is lehet.

Szakmai törzsanyag (36-46 kredit)

Történeti épületek roncsolás-mentes kutatása elmélete és gyakorlata

A tárgy keretében azokat az ismereteket közöljük, amelyek szükségesek a szemrevételezés és az épületfelmérés különböző módszereinek elsajátításához, valamint a helyiségkönyv és az értékleltár elkészítéséhez.

Konkrét gyakorlati példákon ismerik meg és sajátítják el a hallgatók a különböző szintű épület felmérési technikákat és ismerkednek meg azokkal az eszközökkel, amelyek segítségével a felmérések tervezett és pontos végrehajtása biztosítható.

A helyiségkönyv készítése

A roncsolás-mentes kutatások körébe tartozik a kutatások során összegyűjtött információk dokumentálására szolgáló helyiségkönyv készítése. A helyiségkönyv az épület valamennyi

helyiségének belső és külső homlokzati felületének az ábrázolását jelenti általában 1:20 méretarányban.

Az értékleltár készítése

Az értékleltár azonosítható módon rögzíti és dokumentálja az épület védett és nem védett, de műemléki értéket hordozó részleteit és kisebb vagy nagyobb összefüggő egységeit.

Történeti épületek roncsolásos kutatásának elmélete

Roncsolásos vizsgálatok körébe a festék- és vakolatrétegek elemzését, az úgynevezett rétegtani vagy stratigráfiai vizsgálatot értjük. Célja mindenképp előtte a falfelületeken alkalmazott festékrétegek színelemzése, illetve a vakolatok anyagának az elemzése. A stratigráfiai vizsgálatok lényegében a falazat szövetének a feltárásáig tartanak, ekkor a kutatás már a falazat struktúrájának az elemzésére koncentrál. Lényegében a roncsolásos vizsgálatok része az anyagtan vizsgálat is a kutatások során vett anyagminták elemzésével. Ezt a fejezetet önálló tárgy keretében ismerik meg a hallgatók.

Történeti épületek roncsolásos kutatásának gyakorlata I-II.

Az elméletben megismert metodika gyakorlati fogásainak a bemutatása, valamint a festékrétegek mintavételi technikájának és minták laboratóriumi vizsgálatának a megismertetése és elsajátítása a gyakorlati program célja.

Történeti anyagtan I-III.

A történeti anyagtan c. tárgy keretében megismerik a hallgatók a legfontosabb és az általánosan elterjedt középkori, újkor és 19. századi építőanyagok összetételét, kémiai és fizikai tulajdonságait és tönkremenetelük jellemző módját mutatja be az előadás:

- I. Kövek
- II. Habarcsok, vakolatok festékek
- III. Fa, fém

Történeti anyagok mintavételi technikái és vizsgálati módszerei I-II.

A történeti anyagtan c. tárgy keretében a hallgatók az anyagtulajdonságokat általában ismerik meg. Szükség van a megkutatott történeti épületekről vett anyagok (kövek, téglák, vakolatok, habarcsok, festékek) kémiai és fizikai vizsgálatára is. A tárgy keretében a mintavétel technikáját és a laboratóriumi vizsgálatok gyakorlati módszereivel ismerkednek a képzés résztvevői.

Történeti festékek elemzése (pigmentanalízis)

Vakolatokról megfelelő minőségben készített vékony csiszolatok felhasználásával jó minőségben tanulmányozhatóak a történeti festékrétegek és elemezhetőek ennek pigmentjei.

A kutatási terv és kutatási dokumentáció készítésének szabályai

A roncsolásos kutatásokat a jelenlegi jogi szabályozás alapján kizárólag engedélyezett kutatási terv alapján lehet elvégezni. A kurzus a kutatási terv készítésének követelményeivel ismerteti meg a hallgatókat. A roncsolásos és a roncsolás-mentes kutatások eredményeinek feldolgozása történik a kutatási dokumentáció keretében, amelyre vonatkozó előírások és

követelmények áttekintése e kurzus tárgya. A kutatási dokumentáció alapvetően a helyiségkönyv különböző kutatási fázisok során nyert és a helyiségkönyvben ábrázolt tapasztalatokat összegzi. Külön lapon dokumentáljuk a rétegtani kutatások helyét és a nyert eredményeket, a falszövet vizsgálatának dokumentumait, illetve a tartószerkezeti állapotvizsgálat során rögzített repedésképeket.

Kutatási eredmények elemzése és kiértékelése (periodizáció)

A tudományos dokumentációban és a kutatási dokumentációban rögzített eredmények kiértékelése az épület periodizációjában, az önálló építési periódusok bemutatásában nyeri el meghatározó értelmét.

Speciális szakmai ismeretek (16-26 kredit)

Történeti anyagok megőrzése I.-III.

A történeti anyagtan c. tárgy keretében megismerik a hallgatók a legfontosabb és az általánosan elterjedt középkori, újkor és 19. századi építőanyagok megőrzésének, pótlásának, részleges cseréjének módját mutatja be az előadás és a laboratóriumi gyakorlat. A bemutatók alkalmával az előadó kitér a degradálódott anyagok javításának és új anyagok alkalmazásának lehetséges módjai bemutatására is.

I. (kövek) II. (habarcsok, vakolatok festékek) III. (fa, fém)

Restaurátori kutatások és beavatkozások a műemlékvédelemben

Általában restaurátor szakemberek által végzett feladatok bemutatása, a restaurálási engedély megszerzésének a folyamata, a restaurálási terv végrehajtásának a menete, valamint azoknak az elméleti megfontolásoknak a bemutatása történik a tárgy keretében

Képző- és iparművészeti alkotások restaurátori kutatása és védelme I.-III.

A történeti építészet meghatározó eleme a társzművészeti alkotások megjelenítése akár a homlokzatokon, akár az enterőben. Ezen alkotások, különösen a külső homlokzatokon fokozottan kitétek az időjárás és a városi klíma hatásainak. Képzőművészeti alkotásként restaurálásuk speciális ismereteket igényel, ezért a tanfolyamon hangsúlyosan megjelenítjük a restaurátori feladatok végrehajtásának módját és folyamatát.

I. Falkép és díszítőfestés

II. Kő, fa, fém [kovácsoltvas, díszmű-bádogos]

III. Üveg és kerámia

Történeti épületek diagnosztikai vizsgálata (Épületdiagnosztika)

A tárgy keretében bemutatjuk mindazokat a fizikai, kémiai és biológiai vizsgálatokat, amelyek alkalmazása az épület általános állapotának a szempontjából szükséges és általában nem érinti a történeti épületkutatás általános feladatkörét.

Bölcsészettudományi tárgycsoport (29-33 kredit)

Történeti forráskutatás I-II.

A tárgy keretében a történeti levéltárakban, térkép és fotótárakban, illetve minden olyan

helyen, ahol írásos és/vagy képi ábrázolásban rögzített dokumentumokat őriznek, ismerik meg a hallgatók a kutatás módszertanát. Alapvetően 3 kérdésre keres választ a kutatás:

- a) az emlék építéstörténetére vonatkozó adatok feltárása és összegyűjtése;
- b) az emlék telekalakításának és a környezet változásának a feltárása; valamint
- c) a telek és az emlék tulajdonosi körének a meghatározása.

A tárgy alapvetően módszertani és szövegértelmezési ismereteket nyújt.

A tudományos dokumentáció készítésének szabályai

A tudományos dokumentáció a történeti forráskutatás során összegyűjtött, az emlék építéstörténetére, környezetének alakítására és tulajdonosaira vonatkozó információk összessége.

Régészeti ismeretek I-II

A tárgy keretében megismerik a hallgatók a régészeti kutatás módszereit és technikáját, valamint a régészeti kutatások eredményei felhasználásának lehetőségeit az épületkutatásban és helyreállításban.

Jogi ismeretek I-II.

A tárgy keretében megismerik a hallgatók azt a jogi gondolatrendszert, amely mentén a konkrét, történeti épületek megőrzésére kodifikált jogszabályok megszülettek. Részletesen tárgyaljuk a történeti épületek megőrzése és helyreállítása szempontjából releváns jogszabályokat is.

b) az értékelési és ellenőrzési módszerek, eljárások:

Az előadásokon és gyakorlatokon min. 70% részvétel szükséges az aláírás megszerzéséhez. A hallgatók előrehaladását ezen kívül a kiadott egyéni feladatok rendszeres konzultációja, tantárgyanként meghatározott időpontokban tartott munkaközi bemutatása, beadása, és tantárgytól függően szóbeli valamint írásbeli vizsgák ellenőrzik.

c) a korábban szerzett ismeretek, gyakorlatok beszámítási rendje:

A hallgatók korábbi képzésében megszerzett ismereteinek beszámítását, akkreditálását a szakfelelősnél lehet kezdeményezni. A korábban megszerzett részismeretek elfogadtatására a szakfelelős előrehozott vizsgát, különbözeti feladatot, kiegészítést írhat elő.

A képzési programot kidolgozta: Mezős Tamás CSc, DLA egyetemi tanár